

שיעורי
תורה

היכלי תורה

יום וערש"ק חוה"מ פסח י"ד ניסן תשע"ב ♦ דף היומי בבלי: כריתות יח ירושלמי: מגילה יט

מקראות גדולות 'עוז והדר המבואר'

מרבית הכרכים כבר יצאו לאור ונמכרו בעשרות אלפי עותקים, הכרכים האחרונים נמצאים בימים אלה בשלבי עריכה סופיים ובקרוב ממש תושלם אי"ה מלאכת הקודש ויהיה ניתן להשיג את הסדרה המבוארת כולה בחנויות הספרים המובחרות

אף שמקראות גדולות משמש ספר יסוד שהכל ממשמשים והוגים בו תדיר, מעולם הוא לא זכה להדפסה מחודשת כראוי. היו דפוסים שונים שהדפיסוהו בכריכה חדשה ומהודרת, אך בתוכו פנימה לא נגעה יד המדפיסים שהותירוהו כדמותו וכצלמו על כל השיבושים שנפלו בו. אף אלו שהדפיסו את האותיות מחדש, לא ניכשוהו וסיקלוהו מהטעויות והשגיאות שנפלו בו בדפוסים הרבים.

בעוז והדר לא הסתפקו רק בהדפסה מחודשת ומתוך הבנת חובת השעה ביקשו לפתוח צוהר, שכל החפץ יוכל לבוא בשעריו, ללמוד ולהבין על בוריים את דברי רבותינו הראשונים והאחרונים המעטרים את המקראות גדולות. בתחילה היה נראה שמדובר בפרויקט אדיר מימדים שעל פניו הינו חסר סיכוי. בעוז והדר לא נרתעו והקימו את 'מפעל התנ"ך המבואר' עם שאיפות בלתי מתפשרות להגיש ללומד ביאור מושלם של כל דברי הראשונים והאחרונים.

מלאכת הקודש הופקדה בידי האמונות של הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א, ראש בית המדרש עוז והדר בבית שמש. שבכישורי ספר נדיים הדרך את העורכים במשעולי העריכה, לזקק וללבן, לצרף ולברר את דברי התורה, ולהאירם באור האמת הנצחית עד שיזכו להעלות על שולחן מלכים - מאן מלכי רבנן.

שנים רבות של עמל חרוצים, מפרך ומורכב, שבמסגרתו נטלו חלק מאות תלמידי חכמים, בעלי כשרון האוחזים בעט אומנים, שעמלו מסביב לשעון בהגהה ובהשוואת גרסאות, בעריכת ביאורים למפרשים, ובציון הערות נחוצות להבנתם. מגמת פניהם יחידה ומוצהרת היתה, להוציא מתחת ידם את המתקון, השלם והמדויק ביותר.

עבודת הביאור כוללת הגהה דקדקנית וקפדנית של דברי הראשונים, חלוקת קטעים, הדגשת תיבות המקרא המשוקעים בתוך דברי הראשונים, כדי להקל על הלומד לעמוד בקלות כל כוונת המפרש. בצמוד לכל אחד מהמפרשים נפתח מדור ביאור מיוחד, שמבוסס על דברי הקדמונים שביאור את תורת רבותינו הראשונים, ונערך במלאכת מחשבת וביד אמן לבאר כל תיבה ואות מדברי הראשונים, להסביר את מהלך שיטתו, עד שהסתום והחתום מאיר באור יקר והלומד אומר ברקאי.

בכדי שהביאור לא יהפוך לתוספת מרובה על העיקר, עבר הביאור ליטוש אחר ליטוש ע"י טובי העורכים של מכון עוז והדר ששקלו בפלס וצמצמו למינימום את הביאור כדי שיהיה ברור וחד, קצר ככל האפשר וקולע אל השערה.

המשימה הבלתי אפשרית הזו הצליחה בסייעתא דשמיא מעל ומעבר למשוער, ומקראות גדולות עוז והדר' המבואר' התקבל בברכה ובחיבה רבה בקרב קהל הלומדים. המהדורות השונות שהודפסו שוב ושוב לא סיפקו את הביקושים הגדולים. בימים אלה נשלמת מלאכת העריכה, והתקווה בעז"ה להשלים את מלאכת הקודש עד סוף השנה.

נושאי הדף בעלון

- אכל ביום הכפורים מחמת סכנה, אם מותר לחזור ולאכול.....כריתות יח
- איסור ב'מתעסק' וכהן שישן באהל המת.....כריתות יט
- איסור דם בדם הקוף.....כריתות כ
- בדיקת ביצים מן הדם.....כריתות כא
- אכילת בשר עם חלב שקדים וכיוצא בו.....כריתות כב
- קדושת ספר תורה שנחסרו בו אותיות.....כריתות כג
- נתינת מתנה בשבת לרב או לחתן.....כריתות כד
- כפתור ופרח.....עמוד 5

אכל ביום הכפורים מחמת סכנה, אם מותר לחזור ולאכול

בגמרא העמידו אופן שבו מתחייב אדם שתי פעמים על אכילתו ביום הכפורים, כגון שאכל כזית חלב ביום הכפורים שחרית, ועוד כזית חלב ביום הכפורים במנחה. והקשו התוספות (ד"ה הא דנקט), למה הוצרכו להעמיד באופן זה שאכל חלב, והרי גם אם לא אכל חלב אלא מאכל של היתר הרי הוא חייב שתיים, כיון שאכל ככותבת בשחרית ושוב אכל במנחה.

ובערוך לנר (ד"ה הא דנקט) כתב ביישוב קושייתם, על פי מה שיש לחקור בדין חולה שמסוכן שהוצרך לאכול יותר מכותבות ביום הכפורים, ואחר כך סרה ממנו הסכנה, אם מותר לו אחר כך להוסיף ולאכול ביום הכפורים זה אפילו שכבר בו אין סכנה, שהסברא הפשוטה היא שלא הותר לו אלא מה שאכל, ועתה שאינו מסוכן אסור לו לאכול עוד.

אך יש לומר שמצות התענית ביום הכפורים אינה איסור אכילה, אלא מצוה להתענות, כמו שנאמר (ויקרא טז כט) 'תענו את נפשותיכם', וזה שאכל כבר אינו מעונה ואין שייך בו עוד קיום המצוה, ואם כן אין עליו עוד חיוב להתענות ביום הכפורים. אך יש לומר שגם אם המצוה היא העינוי, אין דנים את היום כולו אם מעונה הוא בו, אלא דנים על כל רגע ורגע בפני עצמו, וגם אם אכל ביום הכפורים ואינו מעונה בכל יום זה, צריך להמשיך ולהתענות בכל הרגעים שיכול להתענות.

וכתב, שהסברא נוטה שכיון שכבר אכל והתיישרה דעתו שוב אין שייך עוד אצלו עינוי. ועל פי זה מתורצת קושיית התוספות, שלא יכלו לנקוט בגמרא שאכל ככותבת בשחרית וככותבת במנחה, שהרי מאחר שאכל בשחרית אין עוד עליו חיוב תענית משום יום הכפורים באכילת מנחה, ולכן הוצרכו בגמרא לדבר באופן שאכל חלב בשחרית וחלב במנחה.

וכתב, שמדברי התוספות בסוגייתנו [ובעוד מקומות] שלא תירצו כן, מוכח שלדעתם מי שאכל ביום הכפורים שחרית אסור לו לחזור ולאכול אף על פי שכבר אינו מעונה ביום זה, וכתב שלדינא צריך עיון, שהרי לפי דברי התוספות נמצא, שגם חולה הצריך לאכול ביום הכפורים יצטרך לשער לו שיעור אכילתו בצמצום כפי הנצרך לו להוציאו מידי סכנה, שהרי יותר מזה אסור לו לאכול, ולא מצאנו כן בפוסקים [ועיין לעיל (ג)]. שדעת הגר"ח מבריסק לפסוק כדעת המגיד משנה שחולה שיש בו סכנה עושים לו כל צרכיו גם מה שאינו נצרך לצורך רפואתו בצמצום, ועל פי זה התיר לאכול יותר מכשיעור גם לחולה שדי לו באכילה פחות מכשיעור. ולפי דעתו אין קושיא ממה שלא כתבו הפוסקים לצמצם שיעור האכילה ביום הכפורים, גם אם לא נאמר כחידושו של הערוך לנר, אלא שנתבאר שם שאין דעת כל הפוסקים לפסוק כמגיד משנה וכדעת הגר"ח].

אמנם בשואל ומשיב (רביעאה, ח"א סי' כ) ובדעת תורה (יו"ד ח"ב פתיחה להל' טריפות אות מא) השיגו על הערוך לנר, ונקטו שפשוט שיש חיוב כרת וחטאת על כל אכילה ואכילה, וכתב בדעת תורה שכן מפורש ברשב"א (קידושין כא: ד"ה רב אמר), שמי שאחזו בולמוס מאכילים אותו עד שיאורו עינוי, ומשם ואילך באיסורו הוא עומד [ופשטות דבריו היא שדיבר על המשנה של מי שאחזו בולמוס (יומא פג.), שדיברה באכילת יום הכפורים].

איסור ב'מתעסק' וכהן שישן באהל המת

בגמרא למדו ממה שנאמר בחיוב קרבן חטאת בעובר עבירה בשוגג 'אשר חטא בה' (ויקרא ד נג), פרט למתעסק שאין חייבים עליו. ונחלקו גדולי האחרונים בגדר פטור מתעסק. בשו"ת רעק"א (מהדו"ק סי' ה) נשאל בדבר מי שעושה מעשה איסור ואינו יודע שהוא אסור, אם חייבים להפרישו. ובתוך תשובתו כתב שנראה לומר דבר חדש, שמה שמיעטו בסוגייתנו מתעסק ממה שנאמר 'אשר חטא בה', לא אמרו בזה שבמתעסק לא נעשית העבירה כלל, אלא רק שפטור מקרבן, ולעולם גם במתעסק נקרא עבירה בשוגג, אלא שבשוגג כזה לא חייבה התורה קרבן.

והביא שהחוות דעת בספרו מקור חיים (סי' תלא בפתיחה לדיני בדיקה וביטול, אות א) הקשה על הפוסקים שנקטו שמי שיש לו חמץ בביתו ואינו יודע ממנו עובר עבירה בשוגג, וקשה שהא מתעסק הוא, שהרי אינו יודע כלל שיש חמץ בביתו. ודחק לחלק בין עבירה שיש בה מעשה לעבירה שאין בה מעשה. וכתב הרעק"א, שלפי דרכו אין כלל קושיא, כיון שגם במתעסק נקרא עובר עבירה בשוגג, אלא שלא חייבה התורה חטאת עליו.

והנה הרמ"א (יו"ד סי' שעב ס"א) פסק, שכהן שהוא ישן, ויש מת עמו באוהל, צריכים להקיצו ולהגיד לו כדי שיצא. ונשאל מהר"ש איגר (שו"ת, ח"א כתבים סי' כ) מפני מה צריכים להקיצו, והרי מתעסק הוא בשנתו שאינו יודע כלל שיש מת בבית, ואם כן אינו עובר במה שנטמא למת. והשיב שמכאן ראייה לדברי אביו הגרע"א שיש איסור ומעשה עבירה גם במתעסק, ולכן צריך להקיצו ולהצילו מאיסור זה. וכן הוכיח בעולת שלמה (להלן יט): מדין זה כדברי רעק"א.

ובחלקת יואב (או"ח סי' ז) האריך בענייני מתעסק, וכתב שאין שייך מתעסק אלא במקום שהתורה חייבה על מעשה, שאז המתעסק אינו חשוב כעושה מעשה, אבל במקום שחייבה התורה גם אם לא עשה מעשה, הרי הוא חייב גם במתעסק, וכתירוף המקור חיים לענין חמץ בפסח, שחייב עליו אף במתעסק, כיון שהתורה חייבה אותו על מה שהחמץ בביתו אף על פי שלא עשה מעשה.

וכתב (שם סי' א ד"ה ואין להקשות), שבוזה מיושבת גם הקושיא על דברי הרמ"א שצריך להקיץ את הכהן הנמצא באוהל המת, וקשה שהרי מתעסק הוא, אך לדבריו מיושב, שכיון שאיסור טומאת כהן למת הוא גם שלא על ידי מעשה, לכן חייב אף על פי שהוא מתעסק [ועיין במנחת אריאל (שבת עב: אות יג), שכתב שלדברי החלקת יואב מיושב גם שלכאורה הרי הישן הוא אינו מתכוין והוא פסיק רישא דלא ניחא ליה, ולדבריו מיושב שגם אינו מתכוין אינו מועיל במקום שאסרה התורה גם בלי מעשה. ולדרכם של מהר"ש איגר והעולת שלמה צ"ל כמו שתירץ בשלמי יוסף (זבחים סי' סד ד"ה ובשו"ע), עיי"ש].

לרישום ועדכון שיעורי תורה ניתן לשלוח

פקס ל: 03-543-5757

איסור דם בדם הקוף

בגמרא דרשו ממה שנאמר (ויקרא ז' כו) 'כל דם לא תאכלו', יכול אף דם מהלכי שתיים בכלל, תלמוד לומר (שם) 'לעוף ולבהמה', מה עוף ובהמה מיוחדים שיש בהם טומאה קלה וטומאה חמורה, ויש בהן איסור והיתר והן מין בשר, אף כל שיש בהן טומאה קלה, אוציא דם מהלכי שתיים, שיש בהן טומאה חמורה ואין בהם טומאה קלה. ומבואר בזה, שדם מהלכי שתיים אין בו טומאה קלה [שאינו מטמא טומאת אוכלין בכביצה לפי שאינו אוכל], ודמו אינו בכלל איסור דם, ואיסורו רק מדרבנן משום מראית עין (שו"ע י"ד סי' סו"ס).

וכתב הר"ש בפירושו לתורת כהנים (צו פרשה י"א), שמהלכי שתיים הוא האדם שמהלך בשתי רגלים, והטעם שנקט התנא 'מהלכי שתיים' ולא אמר 'דם האדם' הוא לומר שאין בו איסור דם אפילו אם הוא מעין בהמה כמו אדני השדה, שמפרשים שהוא כדמות אדם וגדלה דרך טבורה מן הקרקע בחבל היוצא מן הקרקע ונאחז בטבורה, כמו שגדלים דילועים וקישואים, ואף הם בכלל מהלכי שתיים שאין איסור דם נוהג בהם, ולכן אמר התנא הלשון 'מהלכי שתיים' לכלול גם אותם.

וכן כתב היעב"ץ בלחם שמים על המשנה (ביכורים פ"ב מ"ז), דם מהלכי שתיים שוה לדם בהמה להכשיר את הזרעים ודם השרץ אין חיביין עליו, ותמהו המפרשים (תוספות יום טוב שם) למה שנה התנא בלשון 'מהלכי שתיים' ולא שנה 'אדם'. וביאר היעב"ץ שהמשנה היא כדעת רבי יוסי (כלאים פ"ח מ"ה), שאדני השדה מטמאות באוהל כאדם אף על פי שאינם אדם, ורבי יוסי נימוקו עמו, והוא הדין שאין חיביים על דמן אף על פי שאינם אדם, ושנה התנא 'מהלכי שתיים' לכלול גם אותם.

אך בבנין מנחם (סי' ד) הקשה כמה קושיות על היעב"ץ שכתב ש'מהלכי שתיים' הוא אדני השדה, ואחת מתמיהותיו היא שגם לענין חלב אמרו (כתובות ס). שחלב מהלכי שתיים אינו טמא, והתוספות שם (ד"ה יכול) גרסו בשר מהלכי שתיים, ומחודש הוא לומר שחלב ובשר אדני השדה לא יהיה טמא.

ובערון לנר בסוגיינתנו (ד"ה אפילו דם) כתב, שיש לומר שבאמת אין כוונת התנא אלא לדם אדם, ובאמת כך היה כתוב במשניות ובברייתות, אלא שמפני העלילות נשתנה, וד"ל. וכוונתו שאחר שהעלילו הגוים שישראל מצווים לשתות דם גוים בפסח, והביאו ראיה מהיתר דם האדם, שינו מפני הגזירה וכתבו 'מהלכי שתיים' במקום 'אדם' [ובתוספות יום טוב שם] כתב, שאם היה התנא שונה 'דם האדם' היה מקום לטעות שדמם של גוים אסור כיון שאינם קרויים אדם, ולכן שנה 'דם מהלכי שתיים' לכלול גם את הגוים.

ובבירור מינם של אדני השדה שהם 'מהלכי שתיים' שדמם מותר מן התורה לדברי הר"ש והיעב"ץ, כתב בתפארת ישראל (כלאים שם) שהוא וואלדמענש [איש-יער] הנקרא אוראנג אוטאנג [אָראַנגוּטאַן], והוא מין קוף גדול בקומת וצורת אדם ממש, וזרועותיו ארוכות ומגיעות עד ברכיו, ומלמדים אותו לחטוב עצים ולשאוב מים וגם ללבוש בגדים כבן אדם ממש, ולהסב על השולחן ולאכול בכף ובסכין ובמזלג, ובזמנינו אינו מצוי רק ביערות גדולות שבאמצע אפריקא, אולם כפי הנראה היה מצוי גם בסביבות ארץ ישראל בהרי לבנון, ששם גם בזמנינו יש שם יערות גדולות מארזי לבנון המפורסמים, ולכן נקרא בירושלמי (כלאים פ"ח ה"ד) 'בר נש דטור'.

בדיקת ביצים מן הדם

בגמרא דרשו ממה שנאמר (ויקרא ז' כו) 'כל דם לא תאכלו', יכול אף דם ביצים בכלל, תלמוד לומר (שם) 'לעוף ולבהמה', מה עוף ובהמה מיוחדים שהם מין בשר אף כל מין בשר, יצאו ביצים שאינם מין בשר.

והתוספות (חולין סד: ד"ה והוא) העלו שתי דרכים בביאור הגמרא, לדרך הראשונה כל דם הנמצא בביצים אין בו איסור דאורייתא, ואפילו אם נמצא בקשר וממנו נולד האפרוח, שסוף סוף עכשיו אינו מין בשר, כיון שאין כאן בשר כלל. ומכל מקום מדרבנן אסרו הדם הנמצא בביצים, ולא התירוהו אפילו אם שותה אותו יחד עם חתיכת ביצה, ואינו דומה לדם דגים שלא אסרוהו חכמים כששותה אותו עם חתיכת דג, שבביצים החמירו חכמים יותר, משום שמדם זה עצמו נעשה אפרוח שדמו אסור מן התורה.

ובדרך השנייה כתבו התוספות, שלא התירו בסוגיינתנו אלא דם שלא נמצא בקשר אלא במקום אחר, שמאותו דם אין האפרוח נוצר ולכן אינו חשוב מין בשר, ומצוי הוא פעמים רבות אפילו מיד סמוך ללידת הביצה, אבל דם הנמצא בקשר מין בשר הוא כיון שממנו נוצר האפרוח, ואסור הוא מן התורה.

ומכל מקום כתבו התוספות (שם ע"א ד"ה סימנין), שמאחר שרוב ביצים אין בהם דם אפשר לאכלם בלא בדיקה, ומעשים בכל יום שאנו אוכלין ביצים מגולגלות אע"פ שאין יכולות ליבדק. והרשב"א (שם ד"ה ועכשיו) מוסיף, שמה שנהגו לבדוק הביצים כשנותנים אותן לתוך התבשיל, חומרא בעלמא היא, וקדושה היא שנהגו. וכדברי התוספות כתב הרא"ש (סי' סא), וכדברי חמודות (אות שלב) הביא מהגהת מיימוני שכתב, שמה שרוצים לבדוקם כשרוצים לטגנם או לעשות מהם תבשיל חומרא בעלמא היא.

ובאיסור והיתר הארוך (כלל מב דין ד) כתב, שלכתחילה נוהגים שלא לאוכלם ביום בלא בדיקה, מאחר שקצת מצוי שיהא בהם דם האוסר, ורק בדיעבד אין לחוש אם לא בדקם, או כשאי אפשר לבדקם כגון בלילה או כשהן מבושלות קשות, אזי אפילו לכתחילה אוכלים בלא בדיקה, כיון שהולכים אחר הרוב.

ועל פי זה נפסק בשולחן ערוך (יו"ד סי' סו"ס"ח) שמותר לאכול ביצים צלויים אף על פי שאין יכולות ליבדק. והוסיף הרמ"א, שכמו כן אין צריך לבדוק הביצים אם יש בהם דם, כי סומכים על רוב ביצים שאין בהם דם, אלא שמ"מ נהגו להחמיר ולבדוק כשעושים ביום מאכל עם ביצים.

ונחלקו הפוסקים אם מה שנוהגים לבדוק הוא מצד הדין או רק חומרא. הב"ח (יו"ד סי' פו סי"ג) כתב, שכשעושים מהם תבשיל או מרק צריך מצד הדין לעיין אחריהם אם יש בהם דם, ואין סומכים על הרוב במקום שאפשר לברר בנקל, ומה גם שהוא מיעוט המצוי קצת ודומה לבדיקת הריאה שאין אוכלים בלא בדיקה.

אך הביא שבשערי דורא (דיני ביצים סי' סט) כתב, שמה שרגילים לעיין אחריהם אם יש בהם דם כשעושים מהם תבשיל חומרא בעלמא הוא. וכתב הב"ח, שאף לשיטתו שצריך לעיין אחריהם מדינא ולא משום חומרא בעלמא, מכל מקום אם לא בדק מותר לאכול התבשיל לפי שהולכים אחר הרוב.

כריתות כב

אכילת בשר עם חלב שקדים וכיוצא בו

בגמרא מבואר, שאם נמצא דם משיניו על הכיכר צריך לגררו ואוכל את הכיכר, ודם שבין השינים אין בו איסור. והטעם לאיסור אכילת הדם שעל הכיכר הוא משום מראית העין, שנראה כדם בעלי חיים האסור באכילה.

וכתב הרמ"א (תורת חטאת כלל סב דין ה, יו"ד סי' פז ס"ג), שלא אסרו משום מראית העין אלא דברים שעיקרם אסור מן התורה, כגון דם, אבל דברים שעיקרם אינו אלא מדרבנן לא גזרו בהם משום מראית העין.

ולכן פסק שמותר לעשות חלב משקדים ולהניח בתוכו בשר עוף, ואין לחשוש למראית העין שנראה כבשר בחלב, הואיל ואיסור בשר עוף בחלב אינו אלא מדרבנן. אבל אם רוצה להניח בחלב השקדים בשר בהמה, צריך להניח שקדים בסמוך לחלב להיכר שאינו חלב אלא משקדים, משום מראית העין.

אך המהרש"ל בים של שלמה (חולין פ"ח סי' נב) כתב, בדבר מה שנהגו לאכול בפורים תרנגולת בחלב שקדים, שיש לחשוש בזה למראית העין, ואסור לאכול תבשיל זה אלא אם כן הניח שקדים בתוכו או בצידו להיכר.

וכתב, שבבשר עוף יש להחמיר עוד יותר מבשר בהמה, כיון שחשש מראית העין גדול בו יותר, שיבואו לטעות ולומר שבשר עוף בחלב מותר אפילו מדרבנן, כדעת רבי יוסי הגלילי (חולין ק"ג). וכתב הש"ך (שם סק"ו) שכן הסכימו האחרונים, וכך הכריע שחוששים למראית העין אפילו באיסורים דרבנן.

אך בפרי חדש (סק"ז) כתב, שנראה עיקר כדעת הרמ"א להקל. ואף לפי מה שכתב הרשב"א (שו"ת, ח"ג סי' רנז) שאסור לאכול בשר עם חלב אשה משום מראית העין, אין לך בו אלא חידוש, ואין לנו לגזור ולאסור מדעתנו מפני מראית העין אלא במה שנתבאר בתלמוד. וגם בדברים שעיקר איסורם הוא מן התורה לא היה לנו לאסור משום מראית העין מדעתנו, אלא שכבר הורה הרשב"א לאיסור וראוי לשמוע אליו. אבל דבר שאינו אסור אלא מדרבנן יש להקל בו בפשיטות, וכפסק הרמ"א.

ובכרתי ופלתי (פלתי סק"ז) כתב גם כן להקל וכדעת הרמ"א, ואף על פי שגזרו חכמים משום מראית העין גם באיסורים דרבנן, אין לדמות גזירותיהם זה לזה, ומה שגזרו בדם דגים הוא כיון שהוא דם גמור אלא שהתורה התירתו, ולכן חששו שמא ילמדו ממנו להתיר גם דם בהמה, וזהו טעמו של הרשב"א שאסר בחלב אשה, כיון שהוא חלב גמור כמו חלב בהמה אלא שהתורה התירתו, ולכן יש לחשוש בו למראית העין.

אבל חלב שקדים מין פרי הוא ומשקה גמור, ורק משום שמראהו כמין חלב קראוהו בלשון מושאל 'חלב', אבל לא יקרא באמת 'חלב' מחמת כן עד שנדון בו לאסור משום מראית העין, וכשם שלא אסרו יין אדום כדם, ודי לאסור בבשר בהמה ולא לאסור בבשר עוף, ומשה אמת ותורתו אמת.

כריתות כג

קדושת ספר תורה שנחסרו בו אותיות

כתב הריב"ש (שו"ת סי' רפה), שמותר למכור ספר תורה שנמצאה בו טעות או שחסר בו אות אחת או שיתירה בו אות אחת, שכיון שהוא פסול אין בו קדושת ספר תורה, אף על פי שיכולים לתקנו, והרי הוא כחומשים. ומותר למכור חומשים לצורך, ואפילו חומשים של ציבור מותר למכור על ידי שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר ויתנו שלא לעלות בדמיו, ואף ספר תורה פסול דינו כן. וכן פסקו בשולחן ערוך (או"ח סי' קנג ס"ג) והרמ"א (יו"ד סי' רפב סי"ח) שמותר למכור ספר תורה שיש בו טעויות.

ובנודע ביהודה (שו"ת קמא, יו"ד סי' עא) נשאל על ידי המושל אם על פי דתי התורה מותר להשבע לשקר אם הספר תורה שאוחז בידו בעת השבועה הוא פסול.

ואחר שהאריך לבאר שאיסור חמור הוא להשבע לשקר גם כשאין מתזיק בידו דבר, והחזקת הספר תורה היא רק כדי לאיים עליו, ואם כן פשוט שגם כשהספר פסול יש איסור חמור בשבועת שקר, והוסיף וכתב שאף כשיש כמה פסולים בספר תורה עם כל זה עדיין קדושתו הראשונה עליו, שהרי אנחנו רשאים לתקן את הפסול ההוא וחוזרים אחר התיקון וקוראים בו בציבור ומברכים עליו ברכת התורה, ואם היה כל הספר נפסל בחסרון התיבה או כמה תיבות שהיו חסרים בעת שהיה פסול, אם כן כשמתקנים אותו וכותבים בו אותן התיבות והאותיות שהיו חסרים, עדיין לא יחזור להתקדש, שבשלמא מה שתיקן חזר להתקדש כיון שכתבו לשם ספר תורה, אבל שאר הספר שכבר נפסל כולו ונסתלקה קדושתו איך יחזור ויתקדש.

ואין לומר שבכתיבת אותן התיבות המעוטות חוזר ונתקדש כל הספר, כיון שבשעת הכתיבה צריך הכל להיות נכתב בקדושה, ואם נכתב קצת מהספר שלא בקדושה כל הספר פסול, וכל שם ושם שבספר צריך להתקדש בפני עצמו בשעת כתיבתו, ואם כן כשאירע איזה פסול בספר והיתה מסתלקת כל הקדושה שבכל הספר לא היתה שוב שום תקנה לספר ההוא. ועל כרחך שאף בשעה שפסול לא נפסלו אלא אותה תיבה או האות החסרים, אבל שאר כל הספר קדושת ספר תורה עליו לגמרי כבראשונה.

וכן הקשה על הריב"ש בחתם סופר (שו"ת, יו"ד סי' רעט), והוסיף והקשה שאם ספר תורה חסר אין בו קדושת ספר תורה אלא קדושת חומשים וכדברי הריב"ש, אם כן לא נתקדש שום ספר תורה עד שיכתוב הסופר את האות למ"ד האחרונה של 'לעיני כל ישראל', ואיך יתקדש אז כל הספר למפרע. ועל כרחך אין שום חילוק בין חסר ויתר בתחילתו או נמחק ובלה אחר כך, ולעולם קדושת ספר תורה היא גם בספר תורה חסר.

וכתב החתם סופר, שיש לומר שאף מה שכתב הריב"ש שספר תורה חסר אין בו קדושת ספר תורה, הוא רק לענין שדן בו הריב"ש, למכרו על ידי שבעת טובי העיר, אבל לענין שאר דיני ספר תורה מודה הריב"ש שבקדושתו הוא עומד אף על פי שנחסר. והטעם שלענין מכירה אינו נידון כספר תורה, הוא משום שכל יסוד איסור מכירת ספר תורה הוא כיון שאין קדושה עליונה מקדושתו, ואין אופן שבו תבוא מכירתו לידי עילוי דמים, ולכן בספר תורה שנפסל שיש עילוי דמים בכך שימכרוהו ויקנו בדמיו ספר תורה כשר, מותר למכרו על ידי שבעת טובי העיר, ומאחר שימכרוהו יכולים גם לשנות את הדמים לקדושה אחרת.

נתינת מתנה בשבת לרב או לחתן

כתב המגן אברהם (סי' שו"ס"ק טו) בשם הבית יוסף (או"ח סי' תקכז ד"ה כשם), שהמרדכי (ביצה פ"ב רמז תרעו) כתב בשם בה"ג שאסור ליתן דבר במתנה לחבירו בשבת ויו"ט, משום שנראה כמקח וממכר ומותר רק לצורך מצוה, ולפי זה צ"ע מה שנוהגין לתת במתנה כלים לחתן הדורש בשבת.

בשו"ת יהודה יעלה (או"ח סי' פג) כתב, שמאז נסתפק מה שנוהגים בקהילתו לתת להרב בשבת כלי כסף וזהב לכבוד הדרשה, והלא יש בזה איסור מקח וממכר כמו שכתב המגן אברהם. ולכן כתב, נראה שהמקבל מתנה יכול שלא לקנותו בשבת, ואף על גב שחצירו קונה לו שלא מדעתו וכל שכן ידו, היינו כשאינו יודע אם הוא בחצירו, אבל כשיודע ואינו מכוין לקנות לא קנה, כמו שכתב המשנה למלך (גזילה פ"ז ה"ח), ואפילו לפי מה שהביא שם בשם המהרי"ט (ח"א סי' קנא), שידו קונה בלא כוונה אף שהוא יודע שהוא בידו, מכל מקום היינו כשלא כיוון לקנות, אבל כוונה הפכית שמכוין שלא לקנות ודאי מודה המהרי"ט שאינו קונה. ודוגמא לדבר בכוונת מצוה, שגם לשיטות שמצוות אין צריכות כוונה, אבל בכוונה הפכית לכל הדיעות לא יצא.

ואם הרב אינו רוצה ליזכות בה ממילא גם הנותן אינו עושה איסור כיון שלא הועילו מעשיו, שהנותן מתנה נותנו על דעת שיקבלו זאת ממנו, אבל אם אין מקבלים ממנו הרי זו חוזרת לבעליה כמבואר בסוגייתנו, וכן נפסק בשו"ע (חו"מ סי' רמה ס"י), ואף אם תאמר שהוא הפקר, מכל מקום מותר להפקיר בשבת, כמבואר במגן אברהם (סי' יג סק"ח), והטעם משום שסילוק רשות מותר בשבת [וראה שם ביהודה יעלה, שכן המחבר כתב, שהרבה פוסקים חולקים וסוברים שאסור להפקיר בשבת].

וא"כ יכול לקבל מתנה בשבת באופן זה שלא יקנה אותו בשבת, אלא יכול שיהא מונח אצלו החפץ בפיקדון עד מוצאי שבת, ואז יכול לקנותו ולא נעשה שום איסור.

ומסיק ביהודה יעלה, שאמנם לענין הברכה שהמקבל מתנה צריך לברך שהחיינו או הטוב והמטיב, כמבואר בשו"ע (או"ח סי' רכה ס"ה), אם אינו מכוין לקנותו לא יברך עד מוצאי שבת. אך כתב שאפשר לומר שברכת הטוב והמטיב יכול לברך בשבת, מכיון שיש לו טובה בזה שהנותן סילק רשותו מהחפץ בשביל המקבל, אף שהוא חוזרת לבעליה כמבואר, מכל מקום הנותן רוצה שישאר גם במוצאי שבת ביד המקבל, ונשאר בצ"ע.

ובחתם סופר (גליון השו"ע במג"א שם) כתב, שמותר לתת מתנה בשבת לרב הדורש, משום שהוא כבוד התורה ותפארתו וחיוב המצוה, וכמו שכתב המרדכי שלצורך מצוה מותר. וגם שברוב הפעמים כבר יחדו הכלים בערב שבת מה שרוצים לתת מחר לחכם, וכיון שהפרישו כבר יצא מרשות בעליו משום שכתוב (דברים כג כד) 'בפ"ך' זו צדקה (ר"ה ו.), ואם כן מה שנותן אחר כך בשבת אינו אלא לפרסם הדבר.

ובשו"ת כפי אהרן (סי' נט) ובשו"ת בית אב"י (או"ח סי' לא) נתנו עצה בזה, שיזכה את המתנה למקבל על ידי אחר בערב שבת, וזכין לו לאדם שלא בפניו, ואם כן אינו נותן לו זאת בשבת, ובזה יצאנו מידי כל חשש איסור.

סבר לה כרבי יוסי דאמר הבערה ללאו יצאת ור' אליעזר ברבי צדוק סבר לה כרבי נתן דאמר לחלק יצאת

כתיב (שמות לה א) 'ויקהל משה את כל עדת בני ישראל וכו', כי יש בצדיקים אשר ע"י שנאספים אליו עדרים זרע ישורון עי"ז נתרומם בעבודתו, וכאשר יאספו אליו תלמידיו רק אז באה לו התלהבות לעבודת ה', אמנם אין זו מדרגה גדולה, כי אף אמנם שבין התלמידים נתחלקה עבודתו וכל אחד ואחד לוקח כפי חלקו, אמנם בנוסע העם ממנו לא ישאר בידו מאומה, ולא כן צריך להיות כי הצדיקים נמשלו לאבוקה שמדליקין ממנו ואין אורו חסר כלום, לזאת צריך הצדיק שיעבוד השי"ת בכל עוז ולא יסמוך ע"ז העבודת מעצמו יתלהב לבבו ויעבוד השי"ת בכל עוז ולא יסמוך ע"ז העבודת שהעם יביאו לו בעת בואם אליו, וע"י זה יוכל להשפיע להם וכל אחד יקח כפי חלקו ושכלו, ומאורו לא יחסר כלום. אך בכל זאת לענין צרכי עולם הזה יוכל לקחת הרחבה מהעם שיתמכו ידי הצדיקים למען יוכל הצדיק לעבוד השי"ת מתוך הרחבה, וזה אינו כעיקר העבודת רק נחשב כהסרת המונע כיון שהצדיק בתום לבבו עובד ה', רק המונע הוא לפעמים ע"י המצור ומצוק, בזה יוכל לקחת הרחבה מהעם.

וזהו ויקהל משה את כל עדת בני ישראל, הצדיק נקרא בשם כל כנודע (ועיין בזהר ח"ב קלד:), והיינו, שאסף את הצדיקים ואמר להם אשר ששת ימים תעשה מלאכה, היינו, שבכל ימי השבוע יעבדו את ד' בהתלהבות ולא יסמכו על העבודת והתלהבות שיהיה להם ביום השבת לבד אשר אז יאספו אליו עדריו זרע ישורון, כי בשבת ויו"ט בעי דרישה כמאמרם ז"ל ואז נאספים אצל הצדיקים, רק בכל ימי השבוע שהמה יושבים בדד גם אז לא ירפו מעבודתם. וכאשר כן תעשו אז וביום השביעי יהיה לכם קודש כו', לכ"ם דייקא היינו, שיהיה השבת נחשב שלכם, כי לולא זאת אין השבת נתייחסת אליהם רק להעם שבאו אצלם. 'לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת', היינו, אש ההתלהבות לא תתחילו להבעיר ביום השבת כאשר אתם יושבים מסובים עם התלמידים. וזהו שדרשו על זה חד אמר הבערה ללאו יצאת וחד אמר לחלק יצאת, ואלו דברי אלקים חיים ושניהם לדבר אחד נתכוונו, היינו, כי אותה אש התלהבות שמתחיל להבעיר רק ביום השבת ע"י העם, ללאו יצאת ולחלק יצאת, היינו, שנחלק בין התלמידים, ואצל הצדיק ללאו יצאת כי כאשר נסעו העם ממנו לא ישאר מאומה בידו.

(עטרת ישועה, ויקהל)

אמרו עליו על בבא בן בוטא שהיה מתנדב אשם תלוי בכל יום חוץ מאחר יום כיפורים יום אחד

מה שקורין ליום שאחר יום הכיפורים שם ה' (בל"א גאטס נאמען) אמר בשם הרב הגדול משה בהרב נחמן מקאסוב, על פי הגמרא אמרו עליו על בבא בן בוטא שהיה מתנדב אשם תלוי בכל יום חוץ מאחר יום כיפורים יום אחד, נמצא אחר יום הכפורים כל אדם הוא בבחינת צדיק, ואיתא בגמרא (ב"ב עה:): עתידים צדיקים שיקראו בשמו של הקב"ה. והוא אמר הטעם יותר קרוב לאמת, כי בכל עשרת ימי תשובה נקרא הקב"ה מלך כמו שאומרים בתפילה המלך הקדוש המלך המשפט, ואינו שם עצם אלקות כי אם כינוי, ועכשיו חוזרים להתפלל ולקרוא להקב"ה בשם א-ל-ל כמו שאומרים הא-ל-הקדוש, והוא שם עצם אלקות.

(אמרי פנחס, האזינו)

ולכל בני ישראל היה אור במושבותם

חדש מבית 'עוז והדר'

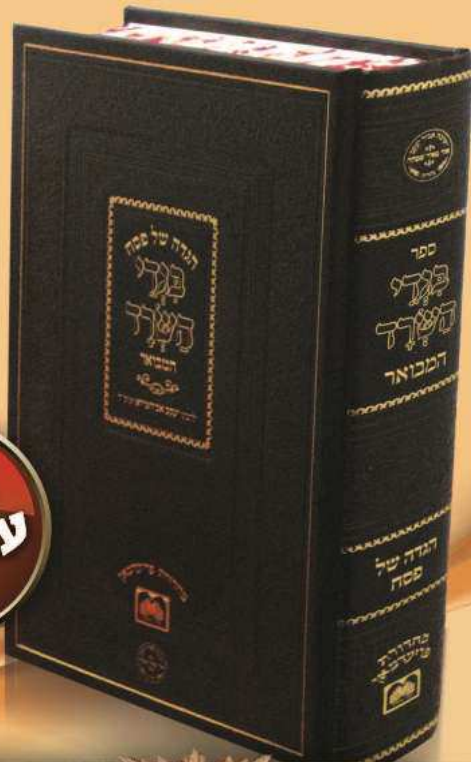
הגדה של פסח

בגדי השרד המבואר

מסדרת

אביר יעקב המבואר

- בגדי השרד המבואר
- דורש טוב דרשותיו לשבת הגדול
- אוצרות השרד

680
עמודים

הגדה של פסח

אור החיים המבואר

עם

ראשון לציון המבואר

- הגדה של פסח עם פסקי הלכות
- לקט אור החיים עם ביאור
- שירת הים המבואר
- ראשון לציון המבואר • פניני הלכה

728
עמודים

להשיג בחנויות הספרים המובחרות

מוקד הזמנות: 1800-22-55-66